

СЕРВИС

№2

**ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ЖУРНАЛ**

2021

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

Муассис: Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан 2008 йил 31 декабрда
0561-рақам билан рўйхатга олинган.

ЎЗР ОАК Риёсатининг 19.03.2017 й., 239/5-сонли қарори билан эътироф этилган

**Таҳририят ижодий
жамоаси:**

Бош муҳаррир:
и.ф.д. **М.Э.Пўлатов**

**Бош муҳаррир
ўринбосари:**
доцент **Д.Х.Асланова**

Масъул котиб:
профессор **М.Қ.Пардаев**

Муҳаррир:
Ф.А.Сафаров,

Техник муҳаррир: и.ф.н.,
доцент **А.Н.Холикулов**

Корректор:
С.А.Бабаназарова

Саҳифаловчи:
Ҳ.Н.Очилова

1 йилда 4 маротаба
чоп этилади.

**Ўзбекистон ҳудудида
тарқатилади.**

Таҳририят манзили:
140100, Самарқанд шаҳар,
Амир Темур кўчаси, 9-уй,
тел.: +998(66)233-28-38,
+998(66)233-17-88
факс: +998(366)231-12-53
эл.почта:
samisiservis@inbox.uz

Таҳририят кенгаши раиси:

М.Э.Пўлатов – Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти
ректори, иқтисод фанлари доктори

Таҳририят кенгаши раиси ўринбосари:

Д.Х.Асланова – СамИСИ илмий ишлар ва инновациялар
бўйича проректори, иқтисод фанлари номзоди, профессор

Таҳрир кенгаши аъзолари:

Б.А.Бегалов – Ўзбекистон Республикаси Давлат Статис-
тика қўмитаси раиси, иқтисод фанлари доктори, профессор

М.Қ.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.К.Ғоибназаров – ЎЗР Давлат Статистика қўмитаси
Кадрларни қайта тайёрлаш ва статистика тадқиқотлари
маркази директори, иқтисод фанлари доктори, профессор.

Д.Р.Зайналов – СамИСИ кафедра мудири, профессор,
и.ф.д.

О.М.Муртазаев – ТДИУ Самарқанд филиали директори,
иқтисод фанлари доктори, профессор

М.Р.Болтабаев – Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия ва
спорт университети ректори, иқтисод фанлари доктори

Р.Х.Эргашев – ҚарМИИ профессори, и.ф.д.

И.С.Тўхлиев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

М.М.Мухаммедов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

К.Б.Уразов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Қ.Ж.Мирзаев – СамИСИ ўқув ишлар бўйича проректори,
иқтисод фанлари доктори, профессор

Б.И.Исроилов – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Г.М.Шодиева – ТДТУ профессори, и.ф.д.

Б.Абдукаримов – СамИСИ профессори, и.ф.н.

Б.У.Нуруллаев – Самарқанд вилояти ҳокимининг
туризмни ривожлантириш масалалари бўйича ўринбосари

С.Н.Тошназаров – СамИСИ кафедра мудири, и.ф.д.

Р.Н.Нормахматов – СамИСИ профессори, т.ф.д.

О.М.Пардаев – СамИСИ декани, и.ф.д.

М.Т.Алимова – СамИСИ профессори, и.ф.д.

МУНДАРИЖА

НАЗАРИЯ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Ш. З. Лутпиддинов Фрилансерлик фаолиятини ривожлантиришнинг назарий масалалари	5
T.S.Sharipov, O.F.Ergashev Mamlakatimizda kambag'allikni qisqartirish yo'llari va xorij tajribasining o'rni	8
ИННОВАЦИЯ ВА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ	
Ш. А. Атамурадов Ўзбекистонда инновацион ривожланишга йўналтирилган инвестициялар таҳлили	13
М.Ғ.Абдуллаев Рақамли иқтисодиёт ва унинг персонални бошқаришдаги ўрни	17
Ф.У.Турсунов Иқтисодиётни рақамли трансформация қилиш: хусусиятлари ва ривожланиш босқичлари	22
С. Б. Шарипов Рақамли иқтисодиёт шароитида хизмат кўрсатиш корхоналари рақобатбардошлигига таъсир этувчи омиллар	25
САНОАТ ВА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ	
Қ.Ж.Мирзаев, Б.Х.Азизкулов Озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашда агрокластер тизимини қўллашнинг зарурияти	28
Н.М.Махмудов, И.К. Жўраев Тўқимачилик ва тикув-трикотаж корхонасининг ишлаб чиқариш потенциалини бошқариш	32
B.Sh.Safarov, A.M.Sherqulov Agrobiznesni rivojlantirishda qishloq xo'jaliklaridan samarali foydalanish usullari	36
Р.М.Эгамов Қурилиш индустрияси корхоналарида инновацион тадбирларни ташкил қилиш ва бошқаришнинг жорий таҳлили	39
М.А.Каримов Озиқ-овқат саноати корхоналарини бошқаришнинг ташкилий-иқтисодий механизмини кластерли ёндашув асосида ташкил этиш	44
Ғ.М. Мамасолиев Озиқ-овқат саноатида қиймат занжирини бошқариш хусусиятлари	49
В. Сайфиддинов, Р. Нормохматов, А.Гафуров Бугдой унини макро- ва микроэлементлар таркиби бўйича қиёсий тавсифлаш	54
ХИЗМАТ КўРСАТИШ ВА СЕРВИС	
С.А. Бабаназарова Олий таълим тизимида таълим сифатини ифодаловчи кўрсаткичлар ва уларни аниқлаш йўллари	57
А.Бектемиров Иссиқлик таъминоти хизматларини кўрсатувчи корхоналарда модернизация жараёнларини амалга оширишнинг тизимли таҳлили	63
Б.Н.Навруз-Зода, Ш.Х. Мухитдинов Коммунал хизмат кўрсатиш соҳасида рақамли трансформация жараёни	68

Обид Пардаев Кластердан коммунал хизматларни кўрсатувчи субъектларда фойдаланиш йўллари	73
З.К. Рахимов Иқтисодиётни ривожлантиришда хизмат кўрсатишни модернизациялашнинг ўрни ва аҳамияти	77
О.Б. Бўранов, Р.М. Мусурманов Хорижий мамлакатларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини тадқиқ қилиш ва тадбиркорликни ривожлантириш тажрибаси	80
Н.Н.Ибрагимов Аҳолига уй-жой коммунал хизмат кўрсатишнинг истикболда ривожлантиришнинг эконометрик модели	83
И.А.Усманов Ш.А.Мусаева Қурилиш хизматлари бозорида маркетингни ташкил қилиш хусусиятлари	86
З. А.Орзукулова Транспорт-логистика хизматларини ривожлантириш омиллари	90
Д.Х.Холмаматов Улгуржи савдода маркетинг логистикасини ривожлантиришнинг назарий масалалари	94
Х.И.Аллаёров Савдо хизматлари соҳасида иқтисодий самарадорликни ошириш масалалари	98
Н.Б.Яҳёонов Хизмат кўрсатувчи субъектлар фаолиятига рақамли маркетинг технологияларини жорий қилишнинг стратегик йўналишлари	102
ТУРИЗМ ВА МЕҲМОНХОНА ХЎЖАЛИГИ	
И.С. Тухлиев Марказий Осиёда туризмни шакллантиришнинг тарихий-хронологик асослари	106
А. А.Аблайзов Ўзбекистонда экотуризмни ривожлантиришнинг замонавий тенденциялари ва истикболлари	111
Х.Х.Бердиев Ўтовнинг миллий қадриятлар ва сайёҳлик тизимини ривожлантиришдаги ўрни	116
У.Н.Нарзуллаева Цифровая трансформация в индустрии туризма и гостеприимства	119
Н.А.Юлдашева Ўзбекистонда хорижий тажрибалар асосида туризмни ривожлантириш масалалари	123
М.Қ.Пардаев, Х.Қ.Самаров Маданий мерос объектларининг туризм соҳасида фойдаланишнинг инновацион йўналишлари	129
КИЧИК БИЗНЕС ВА ОИЛАВИЙ ТАДБИРКОРЛИК	
А.А. Бектемиров Тадбиркорлик рискларини баҳолаш ва уни пасайтириш йўллари. (2-мақола)	137
З.Р.Хусанова Аёллар тадбиркорлигини бошқаришга таъсир этувчи омиллар ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари	142
Н. G'. Rizanov Kichik biznesni boshqarishda qaror qabul qilishning ahamiyati	147

МЕНЕЖМЕНТ ВА МАРКЕТИНГ	
М.М Мухаммедов Необходимость и перспективы развития маркетинга в сфере малого и частного бизнеса (статья-2)	150
А.М.Абитқориев Ишлаб чиқариш корхоналарида персонални бошқариш тизими самарадорлигини ошириш	153
Б.М. Бабакулов, А. Б. Мирзаходжаев Билимларни бошқариш: методологик нуктаи назар	158
Ш.Ж.Маматқулова, И.А.Умурзакова Инновацион ва рақамли иқтисодиёт шароитида корхоналарда маркетинг фаолиятини ривожлантириш	162
Ш.Ш.Наркулова Интернет-маркетинг как современное средство коммуникации в Узбекистане	165
МОЛИЯ ВА БАНК ХИЗМАТЛАРИ	
О.Д.Хамракулова Проблемы совершенствования налогообложения в цифровой экономике Узбекистана	169
А.А. Shomirov, D.O'.Amonova Investitsiya loyihasi sifatida aksiya qiymatini baholash mexanizmining zarurligi va istiqbollari	172
Б.Ю.Жўраев Ислом молияси фалсафаси ва унинг таркибий қисмлари	177
БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ, ИҚТИСОДИЙ ТАҲЛИЛ ВА АУДИТ	
К.Б. Уразов, Ш.Умарова Нефт маҳсулотларини сотувчи корхоналар даромадлари аудитини халқаро стандартлар асосида ташкил қилиш	182
О.И.Очилов Инвестициялар таҳлилининг назарий ва ташкилий-услубий асосларини такомиллаштириш	187
КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ ВА ПЕДАГОГИКА	
О.Ҳ.Сурунов Ta'lim jarayonini tashkil etishda pedagogik mahorat asoslaridan foydalanish	191
Ш.М.Каримова Олий таълим муассасаларида мустақил ишларни ташкил этишда педагогик инновациялар	193
ЭЪТИБОРГА МОЛИК МАСАЛАЛАР	
Инсоннинг энг муҳим 10 та ғояси. АҚШдаги энг сердаромад касблар рейтинги.	196
ТАМАЛАР ТАЪРИФЛАРИ	
М.Қ.Пардаев “Қ” ҳарфи билан бошланадиган атамаларнинг таърифлари	198

Б.Н.Навруз-Зода – БухДУ профессори, и.ф.д.

Ш.Х. Мухитдинов – ТАТУ Қарши филиали мустақил тадқиқотчиси

КОММУНАЛ ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИДА РАҚАМЛИ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЖАРАЁНИ

Аннотация: Мақолада рақамли трансформация жараёнида коммунал хизмат кўрсатиш соҳасини монографик таҳлиллар асосида янги таърифи келтирилди ва унинг асосий стратегик йўналишлари ўрганилди. Коммунал хизматларини ўзаро интеграция ва мувофиқлаштирилиб бошқаришнинг замонавий интеллектуал тизими жорий этилиши бўйича таклиф ва тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: коммунал хизмат, рақамли трансформация, блокчейн, сунъий интеллект, булутли ҳисоблаш, Smart communal, Рақамли платформа

Кириш. Мамлакатимизда рақамли иқтисодиётни жадал ривожлантириш, барча тармоқлар ва соҳаларда, энг аввало, давлат бошқаруви, таълим, соғлиқни сақлаш ва қишлоқ хўжалигида замонавий ахборот-коммуникация технологияларини кенг жорий этиш бўйича комплекс чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Аҳолини сифатли коммунал хизматлар билан таъминлашда, коммунал хизматларни модернизация қилиш, коммунал хизматларига янги ёндашуви, уларни рақамли трансформация жараёнига ўтказиш ва бу орқали ақлли шаҳарлар каби ақлли қишлоқлар яратиш, смарт технологиялар, интеллектуал сервисларни ташкил этиш, республика бўйлаб коммунал соҳада электрон ҳисоблагичлар улушини оширишга доир масалаларни ҳал этиш учун мамлакатимизда кенг қамровли ишлар олиб борилаёпти.

Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили. Муаммонинг алоҳида жиҳатлари мамлакатимиз олимлари томонидан ҳам қатор илмий изланишлар олиб борилди. Хизмат кўрсатиш ва коммунал соҳаси бўйича М.Қ. Пардаев, Ё.А. Абдуллаев, В.У.Ёдгоров, Б.Н.Навруз-зода, Ш.Т.Отабоев, Х.С. Мухитдиновларнинг ишларида тадқиқ қилинган, аммо қишлоқ жойларида коммунал хизмат кўрсатиш сифатини АКТдан фойдаланиб ошириш масалалари илмий-назарий ва методологик жиҳатдан етарлича ўз аксини топмаган. Бу ҳолат эса мазкур соҳада илмий изланишлар олиб бориш зарурлигини тақозо этмоқда.

Тадқиқот методологияси. Мақолада монографик таҳлил усулида “коммунал хизмат” ва “рақамли трансформация” тушунчалари мазмун моҳияти ёритилган. Қиёсий таҳлил усулидан фойдаланиб коммунал хизмат кўрсатишни анъанавий ва смарт коммунал хизматлар ўртасидаги тафовутлар аниқланган. Менежмент ёндашув усулидан фойдаланиб коммунал хизмат кўрсатишда рақамли трансформация жараёнини ташкил қилишнинг асосий стратегик йўналишлари таклиф этилган. Юқорида қайд қилинган усуллардан фойдаланиш мақоланинг илмий натижалари ва самарадорлигини асослаш, хулоса ва тавсияларини илмий жиҳатдан таъминлаш имконини берди.

Тадқиқот натижалари ва таҳлили. Тадқиқот жараёнида дастлаб биз “коммунал хизмат” ва “рақамли трансформация” тушунчаларининг мазмунини хорижий ва маҳаллий илмий тадқиқотларини ўрганган ҳолда кўриб чиқамиз.

“Коммунал хизматлар” тушунчасининг таърифига турлича ёндашувлар мавжуд. Биринчи ёндашувга кўра “коммунал хизматлар - бу совуқ сув таъминоти, иссиқ сув таъминоти, канализация, электр энергияси, газ таъминоти ва иссиқлик таъминоти бўйича фуқароларнинг яшаш жойларида яшаш шароитлари яхшилаш хизматидир”, деб таъриф берилади [4]. Иккинчиси эса аҳолига хизмат кўрсатиш учун ижтимоий инфратузилма объектларини ўз ичига қамраб олишни инобатга олиб, “коммунал хизмати - бу хавфсиз, қулай ва фаровон ҳаётни ва уларда одамларнинг (истеъмомчининг) мавжудлигини яратадиган турар-жой биноларининг ишлашини таъминлайдиган иқтисодиёт тармоқлари мажмуи”, деб таъриф беради [2].

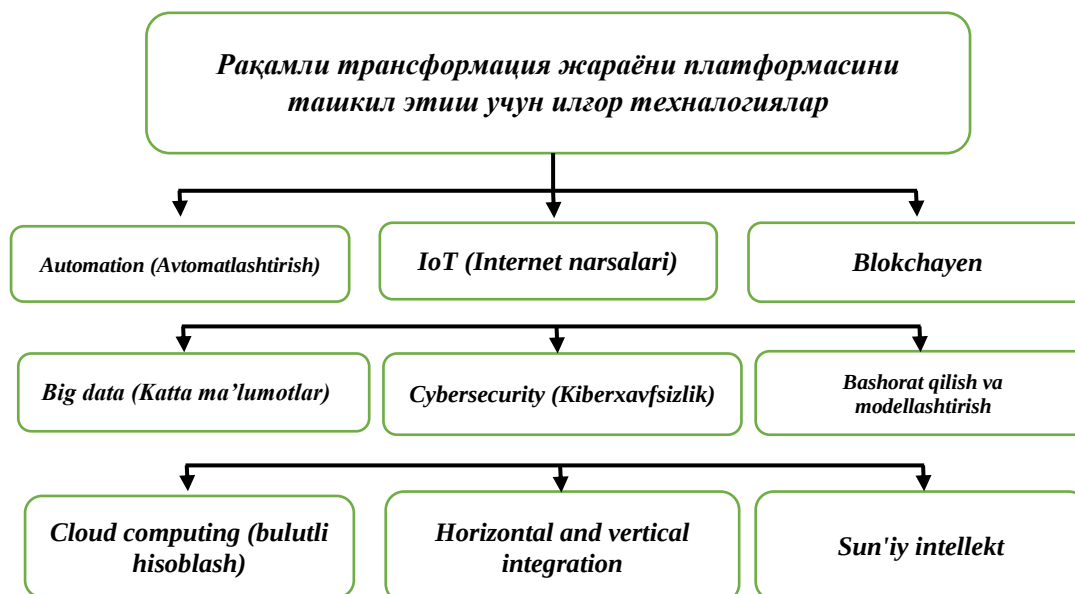
Юқоридаги тушунчалар деярли бир-биридан фарқ қилмайди. Яъни коммунал хизмат тушунчаси, бизнинг фикримизча, бу муайян бир жойда истикомат қиладиган аҳолига

яшаш мухитини яхшилаш учун таъсир қиладиган хизматларнинг барчасига кўрсатиладиган хизматларидир. Бундай хизматларнинг кўлами кейинги ўн йилликда дунё миқёсида анъанавий иқтисодиётдан рақамли иқтисодиётга ўтиш даврида кескин суръатлар билан кенгайиб бормоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Рақамли Ўзбекистон - 2030» стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» 2020 йил 5 октябрь, ПФ-6079-сон фармони «Рақамли Ўзбекистон - 2030» стратегияси иқтисодиёт тармоқлари, ижтимоий соҳа ва давлат бошқаруви тизимининг жадал рақамли ривожланишини таъминлаш, шу жумладан электрон давлат хизматларини кўрсатиш механизмларини янада такомиллаштириш мақсадида ишлаб чиқилган [1]. «Рақамли Ўзбекистон — 2030» стратегиясида белгиланган вазифалар асосида коммунал хизмат кўрсатиш соҳасини рақамли трансформациялаш жараёнини ахборот технологияларида жорий этиш, ижтимоий тармоқларга кириш, веб-сайт, телеграм бот, мобил иловалар ишлаб чиқиш ва ишга тушириш билангина чекланиб қолмасдан, балки коммунал хизматларни, рақамли трансформациясини амалга ошириш зарурлигидадир.

Шун ўринда, дастлаб трансформацияга изоҳ бериб ўтиш лозим, деб ўйлаймиз. “Трансформация” тушунчаси латин тилидан “transformatio” сўзидан келиб чиқиб, ўзбек тилида “қайта ўзгариш”, “қайта ҳосил бўлиш”, “бир ҳолдан бошқа ҳолга ёки бир шаклдан бошқа шаклга ўтиш”, “ўзгариш” деган маъноларни билдиради. Биз мақолада “трансформация” сўзни “рақамли” сўз билан биргаликда “коммунал хизмат кўрсатишда рақамли трансформация” жараёнини ўрганиш ва “рақамли трансформация” тушунчасига изоҳ бериш вазифасини кўйдик.

“Рақамли трансформация” - бу рақамли технологияларни қўллаш ва уларнинг инсон ҳаёти ва жамиятнинг барча жабҳаларига қўшилиши билан боғлиқ ўзгаришлар. Бу жисмоний реалликдан рақамлига ўтиш демакдир. Рақамли трансформация муайян жараёни янада самарадор ёки самаралироқ бўлиши учун қайта ўзгартиришда рақамли технологиялардан фойдаланишни ўз ичига олади. Ҳозир шунчаки мавжуд хизматни рақамли шаклда кўпайтириш учун эмас, балки ушбу хизматни янада яхшироқ шаклга айлантириш учун технологиядан фойдаланишдир [5].

(Манба: муаллифлар томонидан тузилган)

1-расм. Рақамли трансформация жараёни платформасининг ташкилий технологик воситалари

Перм давлат миллий тадқиқот университети олими Н.Ю. Воеводкин ўз мақоласида рақамли платформага қуйдагича таъриф бериб ўтган. *Рақамли платформа* - бу рақамли

иктисодиётнинг ўзига хос бизнес модели, бу аҳоли ва корхоналарга аниқ мувофиқлаштириш хизматларини тақдим этади. Платформа харидорлар ва сотувчиларга ишонч рейтингини тузиш, контрагентларни топиш, битимлар тузиш ва ҳисоб-китобларни амалга оширишда ўзаро алоқаларни тезлаштиришга имкон беради [10].

Коммунал хизмат соҳасини рақамли трансформация жараёни фаолиятида замонавий рақамли технологиялардан фойдаланиш салоҳиятини акс эттириш учун биз 1-расмда тасвирланган коммунал хизмат кўрсатиш платформасини ташкил этишда ахборот-коммуникация воситаларни кўришимиз мумкин.

Қайд қилиш жоизки, бугунги кунда ривожланган мамлакатлар қатори барча соҳаларни рақамли трансформация жараёнига ўтказишда "Smart" (Смарт) тизимларни яратиш билан чамбарчас боғлиқдир. Айниқса коммунал хизматлар соҳасида рақамли трансформацияни амалга ошириш муҳим аҳамият касб этади. Шунинг учун, биз “Смарт коммунал хизмат кўрсатиш”, ва “анъанавий коммунал хизмат кўрсатиш”дан нималар билан фарқланади? деган саволга жавоб топиш мақсадида ушбу иккита тушунчани 8 та параметрлари бўйича фарқларини аниқлаш сайъ-ҳаракатларини қилдик (1-жадвал).

1-жадвал.

“Анъанавий” ва “смарт” коммунал хизмат кўрсатиш турлари ўртасидаги тафовутлар

№	Тафовут аломатлари	Анъанавий коммунал хизмат кўрсатиш	Смарт коммунал хизмат кўрсатиш
1	Мотивацион	Истеъмолчиларни қишлоқ жойларда реал коммунал хизмат кўрсатиш орқали жалб қилиш мотивацияси	Истеъмолчиларни қишлоқ жойларда виртуал коммунал хизмат кўрсатиш орқали жалб қилиш мотивацияси
2	Инновацион	Одатий коммунал хизмат кўрсатиш	Янги АКТ дан фойдаланган ҳолда коммунал хизмат кўрсатиш
3	Маркетинг	Маркетинг воситалари ёрдамида коммунал хизматлар ва уларнинг маҳсулотлари силжитилади	Рақамли маркетинг воситаларидан фойдаланган ҳолда коммунал хизматлар ва уларнинг маҳсулотларини мақсадли истеъмолчилар томон силжитилади
4	Менежмент	Менежмент усулларида фойдаланиб коммунал хизматлар анъанавий, оффлайн-офислар орқали бошқарилади	Замонавий менежмент усулидан фойдаланиб коммунал хизматлар кўпроқ вебсайт ва электрон платформалар орқали бошқарилади
5	Ижтимоий	Истеъмолчилар тор доира-сидаги таниш-билишлари билан кўрсатилган хизматлар ҳақидаги таассуротлари билан ўртоқлашиш	Истеъмолчилар кенг доирадаги ижтимоий тармоқларда кўрсатилаётган янги смарт хизматлар ҳақидаги маълумотларни тарқатиб, ўртоқлашадилар
6	Мобиллик	Истеъмолчилар коммунал хизматларни қабул қилиш, коммунал туловларни амалга ошириш, коммунал хизмат объектларига бевосита турли транспорт воситалари орқали бевосита ташриф буюрадилар	Истеъмолчилар коммунал хизматларни қабул қилиш, коммунал туловларни амалга ошириш, коммунал хизмат объектларига транспорт воситалари билан бир қаторда виртуал воситаларидан фойдаланилган ҳолда ўз доимий яшаш жойидан туриб ҳам, онлайн тарзда коммунал туловларни амалга оширадилар

(Манба: муалифлар томонидан ишлаб чиқилган)

1-жадвалдан кўриниб турибдики, рақамли технологияларни коммунал хизмат кўрсатиш фаолиятида кенг қўлланиш натижасида юзага келган смарт коммунал хизмат

кўрсатиш бизнесини ва "ақлли" асбоб-ускуналарни ҳисобга олишни жорий этиш муҳим роль ўйнайди ҳамда коммунал туловларни онлайн амалга ошириш имконини яратади.

Коммунал хизматнинг кундан кунга такомиллашиб, трансформацияланишини, унинг синергик хусусиятига эга эканлиги олимлар томонидан тўлиқ ўрганилмоқда. Охирги йилларда ўтказилган тадқиқотлар ҳақи равишда хизматнинг жараён эканлигини таъкидлаб келмоқда. Хизмат жараёнида маълум кетма-кетликда ҳаракатлар ёки операцияларнинг бажарилиши "...хизмат кўрсатиш жараёнлар сценарияси" эканлигини "хизматлар театридаги сервис жараёнларда мижозлар билан алоқада бўлиш "...хизмат-ҳаракатни билдиради" деб кўрсатмоқда [6].

Рақамли трансформациялашув жараёнида илғор технологиялар асосида инновацион маҳсулот ва хизматларни яратиш, мутлоқ янги бўлган имитацион моделлар ва илғор таҳлилий усулларнинг яратилиши орқали намоён бўлишини инобатга олган ҳолда коммунал хизмат кўрсатишда рақамли тарнсформация жараёнида қуйидаги вазифаларни ҳал этишга эътибор қаратиш зарур, деб ҳисоблаймиз:

- рақамли иқтисодиётни ривожлантиришда коммунал хизмат кўрсатиш соҳасини рақамли ўзгартиришда давлатнинг ролини кучайтириш, уй-жой мулкдорлар ширкатлари, менежмент компаниялари ва ресурсларни этказиб берувчи ташкилотларнинг рақамли технологияларни жорий этишга тайёрлик даражасини ошириш;

- коммунал хизмат кўрсатишда рақамли трансформация жараёнини ривожлантириш бўйича давлат-хусусий шериклигини шакллантириш, жараёнини жадаллаштириш, ривожлантириш дастури доирасида "Қулай ақлли шаҳар ва қишлоқ муҳитини шакллантириш" миллий лойиҳасини амалга оширишга қаратилган, рақамли иқтисодиёт ва трансформация жараёнига таъсири;

- коммунал хизмат кўрсатишнинг ахбороти ва кибер хавфсизлигини таъминлайдиган фавқулодда ва инқирозли вазиятларда қарорларни қўллаб-қувватлашнинг ақлли тизимларини ишлаб чиқиш ва хавфсизлигини таъминлаш

- "Хавфсиз қишлоқ" концепциясини амалга ошириш учун қишлоқларда кўрсатиладиган уй-жой коммунал хизматларини мониторинг қилиш ва назорат қилиш бўйича ягона ахборот-таҳлил тизимини шакллантириш.

Ушбу вазифалардан келиб чиқиб қишлоқ жойларда коммунал хизмат кўрсатишни рақамли трансформация жараёнини ташкил қилиш учун 2-жадвалда кўрсатилган бешта стратегик йўналишларини биз таклиф этамиз.

2-жадвал. Қишлоқ жойларда коммунал хизмат кўрсатишда рақамли трансформация жараёнини ташкил қилишнинг асосий стратегик йўналишлари

Рақамли трансформация жараёнининг стратегик йўналишлари	Вазифалари
ВІМ [4] технологияларини коммунал инфратузилма объектларининг ҳаёт айланиш жараёнида қўллаш	- БІМ асосида рақамлаштириш коммунал ва уй-жой инфратузилмаси объектларининг ҳаётий циклининг барча жараёнларини қамраб олади, фойдаланиш ва уй-жой хизматлари кўрсатиш сифатининг ошишини таъминлайди; - коммунал инфратузилма объектларининг рақамли нусхаларини яратиш бузилиш эҳтимоли ва биноларни капитал таъмирлаш зарурлигини тахмин қилишга ёрдам беради; - уй-жой коммунал хўжалиги инфратузилмаси учун биноларни бошқаришнинг автоматлаштирилган тизимлари ва объектларини жорий этиш
"Big data" ва сунъий интеллектга асосланган умумий	- мавжуд энергия, иссиқлик, газ ва сув таъминоти тизимлари асосида уй-жой коммунал хизматларининг ягона яхлит тизимини шакллантириш;

"Тизимлар таъминотини" шакллантириш	- яхлит тизим шаҳар ва қишлоқ уй-жой-коммунал инфратузилмаси тўғрисидаги маълумотларни ва бошқа бир қатор маълумотларни ўз ичига олади; - уй-жой коммунал хизматларини бошқариш жараёнида катта маълумотлар технологияси ва сунъий интеллектдан фойдаланиш
Рақамли платформалар ва IoT технологиясидан фойдаланиш	- уй-жой коммунал хизматларини бошқариш ва уй-жой коммунал хизмат кўрсатиш объектлари датчикларидан, шунингдек ҳисоблагичлардан тўғридан-тўғри маълумот олиш жараёнида нарсалар интернетини технологиясини жорий этиш; - ҳисобга олиш ва коммунал хизматлар учун тўловларни автоматлаштиришни таъминлайдиган ўлчаш мосламаларини Интернетга уланиши
Уй-жой коммунал хўжалигини бошқаришда ахборот-таҳлил воситаларини қўллаш	- Ахборот-таҳлил воситаларидан фойдаланишни кенгайтириш, шу жумладан. фуқароларнинг мурожаатларини кўриб чиқиш жараёнида матн ва нутқни семантик таҳлил қилиш, кўп ўлчовли статистик таҳлил ва мураккаб воқеаларни қайта ишлаш; - уй-жой коммунал хўжалигини молиялаштириш ҳажмини аниқлаш, иш сифатини назорат қилиш ва ҳ.к.да инсон омилини минималлаштириш керак.
"Блокчейн" технологиясини амалга ошириш	- Уй-жой коммунал хизматларининг шаффофлигини ошириш, рақамли битимлар, ҳужжатлар, овоз бериш натижаларини ўтказиш, шунингдек краудсорсинг лойиҳаларини ишлаб чиқиш ва бажарилган ишларни назорат қилиш учун технологиядан фойдаланиш.
Манба: Муалифлар томонидан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 5 октябрдаги ПФ-6079-сон Фармонида асосида тузилган	

Тавсия этилган рақамли трансформация жараёнининг стратегик йўналишлари, фиркримизча, агар бир томондан хизмат кўрсатиш соҳасида мавжуд маълумотларини тартибга солиш ва шаффофлиги таъминлаш туфайли ушбу соҳадаги корхоналарига хорижий инвесторларни жалб қилиш имкониятлари ошиб, халқаро лойиҳаларда иштирок этиш учун муносиб шарт-шароит яратилса, иккинчи томондан, Яъни, бир тарафдан кўпчиликка ERP ни эндигина жорий этишга тўғри келади, бошқа тарафдан улар бошқаларга нисбатан анча илғор версияларни танлаш имкониятига эга бўладилар. Улар 10-15 йил олдинги вариантларга нисбатан рақамли трансформацияни кенгайтириш ва чуқурлаштиришга кўпроқ тўғри келади.[9]

Хулоса ва таклифлар Юқоридаги тадқиқотлар асосида хулоса қилишимиз мумкинки, коммунал хизматлар соҳасининг эскириш соҳасидаги муаммоларни ҳал қилиш, хизматлар сифатини ошириш, харажатларни камайтириш ва замонавий шароитларда соҳанинг шаффофлигини ошириш зарур.

Рақамли коммунал хизмат кўрсатишнинг шаклланиши ва ривожланиши сари коммунал соҳада туб ўзгаришлар содир бўлмоқда. Энди, аҳоли рақамли технологиялардан фойдаланиб, ўзлари доимий яшаш манзилларига электрон хизматларидан баҳраманд бўлиш имконига эга бўладилар. Аҳоли ҳеч қандай ортиқча ташвишлардан дуч келмаган ҳолатда интернетдан фойдаланиб турли рақамли коммунал хизмат турларидан фойдаланадилар. Бунда бевосита аҳоли АКТ соҳасининг маҳсулотларидан фойдаланишда билим ва савияси ошиб боради. Трансформациялаш жараёнида коммунал хизмат соҳасига янгича тушунча "Smart communal service" тушунчаси юзага келади. Уни коммунал хизмат кўрсатишини кластер усулида ривожлантиришда ҳам фойдаланиш мумкин бўлади.

Шундай қилиб, коммунал хизмат кўрсатишида рақамли трансформация жараёни АКТ ва Интернетдан кенг қўламда фойдаланиш эвазига анъанавий смарт хизматлар ва хилма-хил аҳолини яшаш шароитини яхшилашдаги талаб-эҳтиёжларни қондириш учун кенг

имкони бор жараён вужудга келади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 5 октябрдаги ПФ-6079-сон “Рақамли Ўзбекистон - 2030» стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” Фармони. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 06.10.2020 й., 06/20/6079/1349-сон
3. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия. // М.: Эксмо, 2007, 862 с
4. Фуқароларга давлат хизматларини кўрсатиш тартиби тўғрисида: Россия Федерацияси Ҳукуматининг 2006 йил 23 майдаги қарори № 307 // “Гарант” СПС
6. Лавлок К. // Маркетинг услуг. // “Персонал, технология, стратегии пер.с.англ. 4-е изд // М.: Издательский дом “Вильямс” 2005 г.
8. Баранов Дмитрий Никитич, - “Стратегические направления цифровой трансформации и потенциал применения цифровых технологий в жилищно-коммунальном хозяйстве города москвы” -// DOI 10.21777/2587-554X-2019-3-102-107.
9. Черновалов А.В., Цекановский З., Шиманьский З., Черновалов П.А. «Цифровое будущее или экономика счастья?» монография. // М.: Дашков и Ко, 2018. – 218 с.
10. Н.Ю. Воеводкин, В.И. Пикулева, - «Проблемы Цифровой Трансформации Жилищно-Коммунального Хозяйства Муниципального Образования» // Journal of Economy and Business, vol.1 39-41.

Б.Наврўз-Зода, Ш.Мухитдинов Процесс цифровой трансформации в сфере коммунального хозяйства Аннотация: В статье на основе монографического анализа вводится новое определение сферы коммунальных услуг в процессе цифровой трансформации и рассматриваются ее основные стратегические направления. Были высказаны предложения и рекомендации по внедрению современной системы взаимной интеграции и координации и управления коммунальным хозяйством Ключевые слова: утилиты, цифровая трансформация, блокчейн, искусственный интеллект, облачные вычисления, Smart communal, цифровая платформа	B.Navruz-Zoda, Sh.Mukhitdinov The process of digital transformation in the field of public utilities Abstract: Based on the monographic analysis, the article introduces a new definition of the sphere of public services in the process of digital transformation and considers its main strategic directions. Suggestions and recommendations were made for the introduction of a modern system of mutual integration and coordination and management of public utilities Keywords: utility, digital transformation, blockchain, artificial intelligence, cloud computing, Smart communal, digital platform
--	---

Обид Пардаев – СамИСИ мустабил изланувчиси

КОММУНАЛ ХИЗМАТЛАРНИ КЎРСАТУВЧИ СУБЪЕКТЛАРДА КЛАСТЕРДАН Фойдаланиш йўллари

Аннотация: мақолада кластердан коммунал хизматларни кўрсатувчи субъектларда фойдаланиш йўллари кўрсатилган. Бунда коммунал хизматларда фойдаланиладиган кластернинг турлари, таркиби, рақобат устунликлари қараб чиқилган. Шунингдек, инновацион омиллардан фойдаланишнинг афзалликлари ҳам эътибор қаратилган. Калит сўзлар: хизматлар, кластер, ҳудудий кластер, аралаш кластер, соҳага оид кластер, коммунал хизматлар, сув таъминоти, электр энергия таъминоти.

Кластер оддий сўз билан айтганда бирлашиш деган маънога мос келади. Бу борада турли мамлакат ва турла давр олимларининг берган таърифларини жамланган (жами 35 та олимларнинг берган таърифлари тизимлаштирилган) асарлар ҳам пайдо бўлган¹. Бизнинг

¹Д.Х.Асланова, М.Т.Алимова, З.И.Саттарова Региональный туристический кластер: сущность и проблемы его эффективного функционирования. – Самарканд, «Zarafshon», 2017. – 216-220 с.

МУАЛЛИФЛАРГА ЭСЛАТМА

Таҳририятга мақола юборилганда муаллиф қуйидаги қоидаларга риоя қилиши лозим:

- ☞ “Сервис” журнали хизмат кўрсатиш ва сервис ҳамда иқтисодиётга оид мавзусидаги илмий мақолаларни чоп этишга мўлжалланган ОАК томонидан эътироф этилган илмий-амалий нашр бўлганлиги сабабли, таҳририятга тақдим этиладиган мақолалар ҳам бевосита шу соҳага оид илмий изланишларга, тадқиқот натижаларига асосланган бўлиши лозим.
- ☞ Мақолада мавзунинг долзарблиги, ўрганилганлик даражаси, бугунги муаммолар ҳамда уларнинг ечимлари хусусида ўз фикр-мулоҳазалари ифода этилган, аниқ тақлиф ва тавсияларини ўз ичига олган якуний хулосага эга бўлиши керак.
- ☞ Илмий мақоланинг ҳажми жадвал, расмлар, фойдаланилган адабиётлар рўйхати билан бирга 4 бетдан, қисқа хабарлар 3–4, тақризлар 2 бетдан кам бўлмаслиги, MS Word дастурида Times New Roman 14 шрифтида бир интервал оралиғида расмийлаштирилган бўлиши керак.
- ☞ Мақола ўзбек, рус ёки инглиз тилларида ёзилган бўлиб, аниқ, равлон ва адабий тилда таҳрир қилинган ва 1 нусхада қоғоз вариантыга муаллифлар имзо чеккан ҳолда электрон версияси билан бирга тақдим этилиши талаб қилинади.
- ☞ Ҳар бир мақоланинг муаллифи, мавзуси, аннотацияси ва калитли сўзлари ўзбек, рус, инглиз тилларида берилган бўлиши шарт.
- ☞ Таҳририят мақолаларни қисқартириш, тўғрилаш ва таҳрир қилиш ҳуқуқига эга.
- ☞ Фойдаланилган адабиётлар рўйхати амалдаги стандартлар асосида расмийлаштирилган бўлиши лозим.
- ☞ Жадвал, диаграмма ва расмлар ихчам ва тушунарли фақат китоб шаклида ёритилиши, уларнинг тартиб рақами, номи, жадвал маълумотларининг манбаларига ҳаволалар албатта берилиши лозим. Альбом шаклидаги жадвал ва расмлар қабул қилинмайди.
- ☞ **Мақоланинг таркиби:** Мақола муаллифи тўғрисида маълумот, мақоланинг мавзуси, мақола аннотацияси, калит сўзлар, кириш, мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили, тадқиқот методологияси, таҳлил ва натижалар, хулоса ва тақлифлар, фойдаланилган адабиётлар рўйхатини ўз ичига олган ҳамда таҳрир қилинган бўлиши шарт.
- ☞ Ушбу талабларга жавоб бермайдиган мақолалар чоп этишга қабул қилинмайди.

“Сервис” журналида эълон қилинаётган материаллардаги далиллар, рақамлар ва маълумотларнинг ишончлилиги учун уларнинг муаллифлари жавобгардир.

Таҳририят фикри муаллифларнинг фикрига мос келмаслиги мумкин. Таҳририятга юборилган кўлёзмалар муаллифларга қайтарилмайди. Журналдан кўчириб босилаётган материалларни шу журналдан олинган, деб кўрсатилиши шарт.

❧ “СЕРВИС” ❧

Журнал Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти таҳририят
бўлимида нашрга тайёрланди.

Гувоҳнома № 18-2464

9.06.2021 йилда теришга берилди. 18.06.2021 йилда босишга рухсат этилди.
Офсет босма қоғози. Қоғоз бичими 60x84_{1/8}. “Times” гарнитураси. Офсет
босма усули. Шартли босма табоғи 14,49. Ҳисоб-нашриёт
табоғи 12,5. Адади 100 нусха. Буюртма № 25/21.

“Наврўз полиграф” МЧЖ матбаа бўлимида чоп этилди.
Лицензия № 18-3327 30.08.2019 йил

Манзил: Самарқанд шаҳри, Л.М.Исаев кўчаси, 38-уй.

© Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти, 2021